

Hitelezési folyamatok

2013. november

Hitelezési folyamatok

2013. november

Hitelezési folyamatok

(2013. november)

Az elemzést készítette: Dancsik Bálint, Vágó Nikolett, Winkler Sándor
(Pénzügyi rendszer elemzése igazgatóság)

A kiadványt jóváhagyta: dr. Balog Ádám alelnök

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1850 Budapest, Szabadság tér 8–9.

www.mnb.hu

A Hitelezési folyamatok című kiadvány célja, hogy átfogó képet mutasson a hitelezés legfrissebb trendjeinek alakulásáról, valamint segítséget nyújtson ezen folyamatok megfelelő értelmezéséhez. Ennek érdekében részletesen bemutatja a hitelaggregátumok, a bankok által észlelt hitelkereslet, valamint a hitelezési feltételek alakulását. A hitelezési feltételeken belül megkülönböztetünk ár- és nem árjellegű feltételeket. A nem árjellegű feltételek azt befolyásolják, hogyan alakul a bankok által hitelképesnek tartott ügyfelek köre, és azok milyen feltételek mellett juthatnak hitelhez. Az árjellegű feltételek pedig azt mutatják, hogy a hitelképes vállalatok milyen áron juthatnak hitelhez. Az elemzés ezen felül a Pénzügyi Kondíciós Index (PKI) segítségével összefoglalja a pénzügyi közvetítőrendszer gazdaságra gyakorolt hatását. Az elemzésben vizsgált főbb statisztikák a következők:

- A hitelaggregátumok a gazdasági szereplők hitelállományának mennyiségi alakulását ismertetik a bankrendszeri (bankok és külföldi bankok fiókjai) mérlegstatisztikák alapján. Az új kihelyezések volumene és a bankrendszeri hitelek árfolyamhatósoktól megtisztított nettó állományváltozása egyaránt bemutatásra kerül.*
- A nem árjellegű hitelezési feltételek változása kvalitatív módon jelenik meg a hitelezési felmérés alapján, amelyben az adott szegmensben aktív bankok – melyek együtt 85–95 százalékát fedik le a hitelpiacnak – adnak indikációt a változás irányára a viszonyítási időszakhoz képest. A hitelezési felmérésben árjellegű feltételek is szerepelnek kvalitatív módon, mégpedig a forrásköltség feletti felár, a kockázatos hiteleken lévő prémium, illetve a felszámolt díjak.*
- A kamatstatisztikák a hitelintézeti új megvalósult kihelyezések szerződésösszegével súlyozott aggregált kamatait, azaz árjellegű feltételeit tartalmazzák. A hitelkamat felbontható a referenciakamatra, illetve a referenciakamat feletti felárra.*
- A hitelezési felmérés alapján az adott szegmensben aktív bankok az általuk észlelt hitelkereslet alakulására, várakozásaikra a hitelezési felmérésben válaszolnak kvalitatív módon. Hasonlóan a hitelezési feltételekhez, a bankok a változás irányára adnak indikációt.*

A hitelezési folyamatokat leíró indikátorok és a Pénzügyi Kondíciós Index módszertanáról az elemzés végén található melléklet ad részletes tájékoztatást. A kiadványon belül a hitelezési felmérés eredményeit fókuszáltan mutatjuk be, de a kérdésekre adott válaszokat, illetve az eredményeken alapuló ábrakészletet az MNB honlapján, a hitelezési felmérés oldalon teljes körűen publikáljuk.

Tartalom

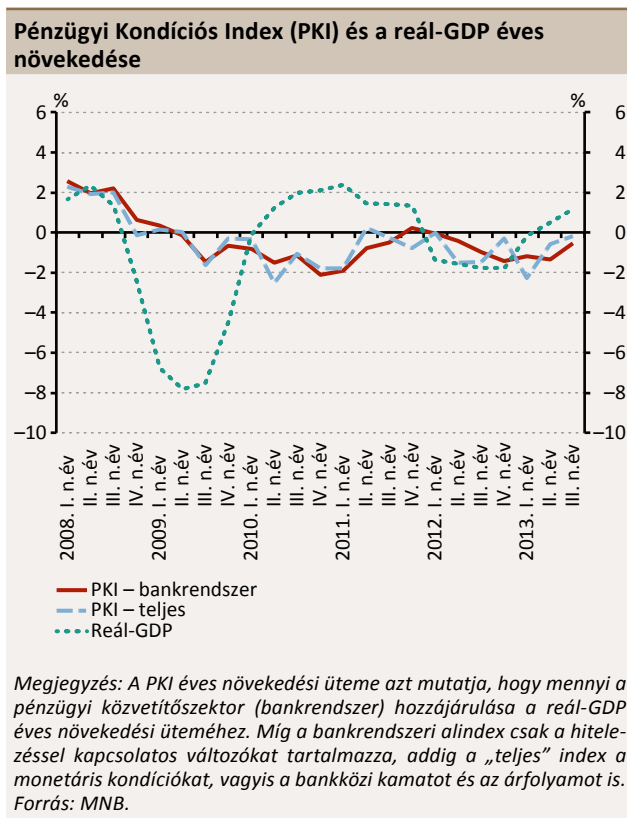
1. Vezetői összefoglaló	6
2. Hitelezési folyamatok a vállalati szegmensben	7
3. Hitelezési folyamatok a háztartási szegmensben	13
Melléklet: Módszertani megjegyzések	18

1. Vezetői összefoglaló

A vállalati szegmensben 2013 harmadik negyedévében mintegy 130 milliárd forinttal emelkedett a hitelállomány, ezzel az éves állományleépülési ütem 6,4 százalékról 3,5 százalékra mérséklődött. Az állomány emelkedése a Növekedési Hitelprogram (NHP) keretein belül folyósított új hiteleknek köszönhető, melyek egyúttal a futamidő hosszabbítását és a forint irányába történő denominációs átrendeződést is segítették. A harmadik negyedévben az NHP melletti hitelezési folyamatok is kedvezően alakultak, nem volt érezhető a program érdemi kizorító hatása az újhitel-kibocsátásban. Ezenfelül a hitelkamatok – ami a bankok által hitelképesnek ítélt, de az NHP-ban részt venni nem tudó vállalatokat érinti – a harmadik negyedévben is lekötötték a jegybanki alapkamat mérséklődését, így hozzájárultak a vállalatihitel-piac javulásához.

A háztartási szegmensben tovább folytatódott a hitelállomány leépülése, aminek üteme éves alapon 5,2 százalék volt. A hitelek leépülése teljes egészében a devizahitel-állomány csökkenésének eredménye, miközben a forinthitel emelkedtek a negyedév során. Az újhitel-kihelyezések volumene tovább nőtt az év eleji történelmi mélyponthoz képest. A fedezetlen háztartási hitelek esetében tovább folytatódott a feltételek enyhítése, míg a lakáshiteleknél a bankok nem számoltak be a feltételek érdemi változásáról. A megvalósult ügyleteknél a teljes hitelköltség csökkent, a lakáscélú hitelek teljes hitelköltsége már a 9 százalékot közelíti. Ugyanakkor a kamatfelár és a hitelfeltételek szintje továbbra is szigorúnak számít.

A vállalati és a háztartási szegmens hitelezési folyamatait, valamint a monetáris kondíciókat összegző Pénzügyi Kondíciós Index szerint a kondíciók enyhültek, amihez az NHP és a jegybanki kamatcsökkentések érdemben hozzájárultak.

2. Hitelezési folyamatok a vállalati szegmensben

A vállalati szegmensben érdemben növekedett a hitelállomány a harmadik negyedévben, összességében mintegy 130 milliárd forinttal, így az előző negyedéves 6,4 százalékról 3,5 százalékra mérséklődött az éves állományleépülési ütem. A pozitív fordulat a jegybank Növekedési Hitelprogramjának következménye, amely az állomány emelkedésén kívül annak forint irányába történő denominációs átrendeződését és a futamidő hosszabbodását is elősegítette. A harmadik negyedévben az NHP-n kívüli hitelezési folyamatok is kedvezően alakultak, nem volt érezhető a program érdemi kizorító hatása az újhitel-kibocsátásban. A hitelezési felmérésre adott válaszok alapján a hitelezési feltételek némileg enyhültek az előző negyedévhez képest, a válaszadók többsége azonban továbbra is a feltételek változatlanóságáról számolt be. A forinthitel-kamatok tovább csökkentek a negyedév során, miközben a referenciakamat feletti felár is mérséklődött. Az eurokamatok nem változtak érdemben. Régiós összehasonlításban a kamatfelárak továbbra sem kiugróak. A kedvező piaci kamatfeltételek azonban csak a bankok által hitelképesnek ítélt, de az NHP-ban részt venni nem tudó vállalatokat érintik. A Pénzügyi Kondíciós Index alapján a bankrendszer a vállalati hitelezésben továbbra is kontrakciós, az előző negyedévhez képest azonban csökkenő mértékben, amihez elsősorban az NHP és a jegybanki kamatcsökkentések járultak hozzá.

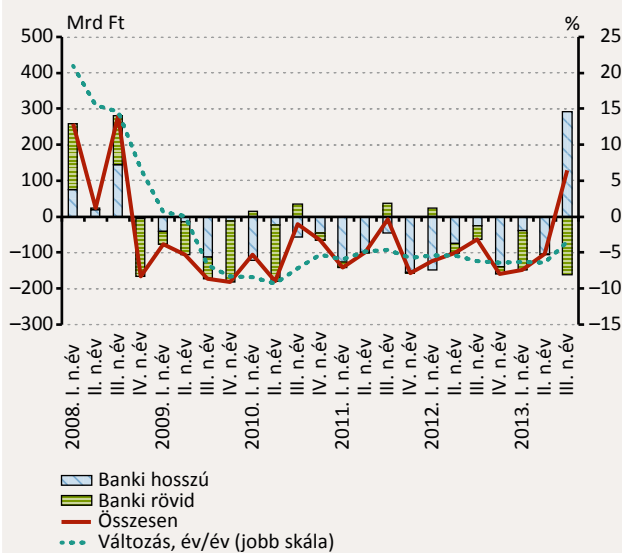
Érdemben nőtt a bankrendszer vállalatihitel-állománya.

2013 harmadik negyedévében közel 130 milliárd forinttal emelkedett a vállalati szektor banki hitelállománya, és ezzel az állomány leépülésének éves üteme 3,5 százalékra mérséklődött (1. ábra). Az állomány növekedése a hosszú lejáratú hitelek 290 milliárdos emelkedése és a rövid futamidejűek 160 milliárdos mérséklődése eredőjeként állt elő. Az NHP következtében a hitelállomány devizális szerkezetében a forinthiteleknek kedvező átrendeződést figyelhattunk meg, és a program hatására a lejáratok is hosszabbak lettek. A forinthitelek aránya az előző negyedévi 40 százalékról közel 48 százalékra emelkedett.

Az NHP eredményeképpen a bruttó hitelkihelyezések volumene kimagasló volt a harmadik negyedévben. 2013 harmadik negyedévében az új szerződések volumene (bruttó kibocsátás) csaknem elérte az 1200 milliárd forintot, ami 70 százalékkal magasabb a második negyedéves értéknél (2. ábra). A kedvező új kibocsátás főként az NHP-nak köszönhető. A harmadik negyedév során szerződött új kibocsátáson belül a kiváltó hitelek mértéke 396 milliárd forint volt, melyen belül 176 milliárd forint a program I., 220 milliárd forint a II. pilléréhez kapcsolódott. Ezenfelül az NHP melletti újhitel-kibocsátásban sem tapasztalható érdemi visszaesés a

1. ábra

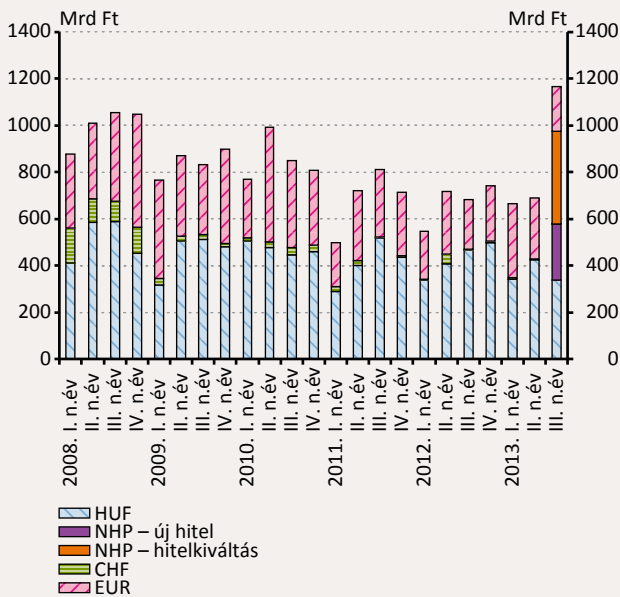
A bankszektor vállalatihitel-állományának nettó negyedéves változása futamidő szerint

Megjegyzés: Szezonálisan nem igazított és árfolyamhatással gördítetten korrigált nettó hitelállomány-változás. Pénzügyi vállalkozások bankba történő olvasztása ki van szűrve az adatokból.

Forrás: MNB.

2. ábra
Új kihelyezések a vállalati szegmensben

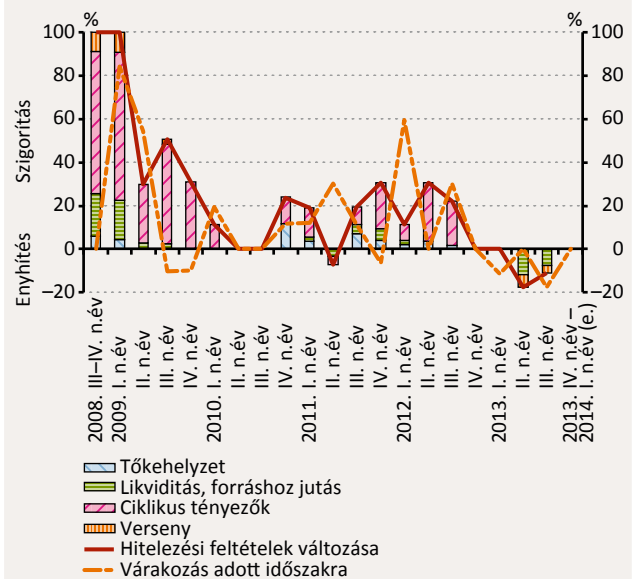
Forrás: MNB.

harmadik negyedévben. Az új kibocsátáson belül az NHP feltételei miatt a forinthitel dominált, de az új eurohitel volumene sem csökkent érdemben az előző negyedévekhez képest.

A hitelezési felmérés alapján összességében ismét enyhültek a vállalati hitelezési feltételek. A bankok nettó értelemben¹ vett 11 százaléka enyhített a hitelfeltételeken (3. ábra), a válaszadók többsége azonban a feltételek változatlanágáról számolt be. Az enyhítések mind az árjellegű (hitel nyújtásáért felszámított díjak, hitelkamat és forrásköltség közötti szpred, kockázatosabb hiteleken lévő prémium), mind a nem árjellegű (fedezeti követelmények, szerződéses kötelezettségvállalások) feltételekben megjelentek. A következő félévre vonatkozóan mindegyik bank a feltételek szinten maradását jelezte előre. A mérsékelt körben megvalósuló enyhítések így a korábbi széles körű szigorításokat összességében még nem ellensúlyozták, a vállalati hitel-feltételek tehát továbbra is szigorúnak tekinthetők.

A likviditási helyzet a bankok egyre növekvő hányadánál hat a hitelfeltételek enyhítésének irányába. A hitelezési felmérés alapján a bankok nettó értelemben vett 65 százaléka szerint járult hozzá a banki likviditás és a könnyebb forrás-szerzés a feltételek enyhítéséhez. A bankok válasza alapján a versenyhelyzet élénkülése is a feltételek lazításának irányába hatott. Míg a korábbi negyedévekben a bankok jelentős

3. ábra
Az egyes tényezők hozzájárulása a bankok hitelezési kondícióinak változásához a vállalati szegmensben

Megjegyzés: A szigorítók és enyhítők különbsége piaci részesedéssel súlyozva. Adott tényezők hozzájárulása a bekövetkezett szigorításhoz/enyhítéshez a szigorítás/enyhítés arányában normálva.
Forrás: MNB, a bankok válasza alapján.

hányada jelölte a makrogazdasági környezetet és az iparág-specifikus problémákat a szigorításhoz hozzájáruló tényezőknek, addig jelenleg a bankoknak már csak egy igen szűk köre jelezte ezt.

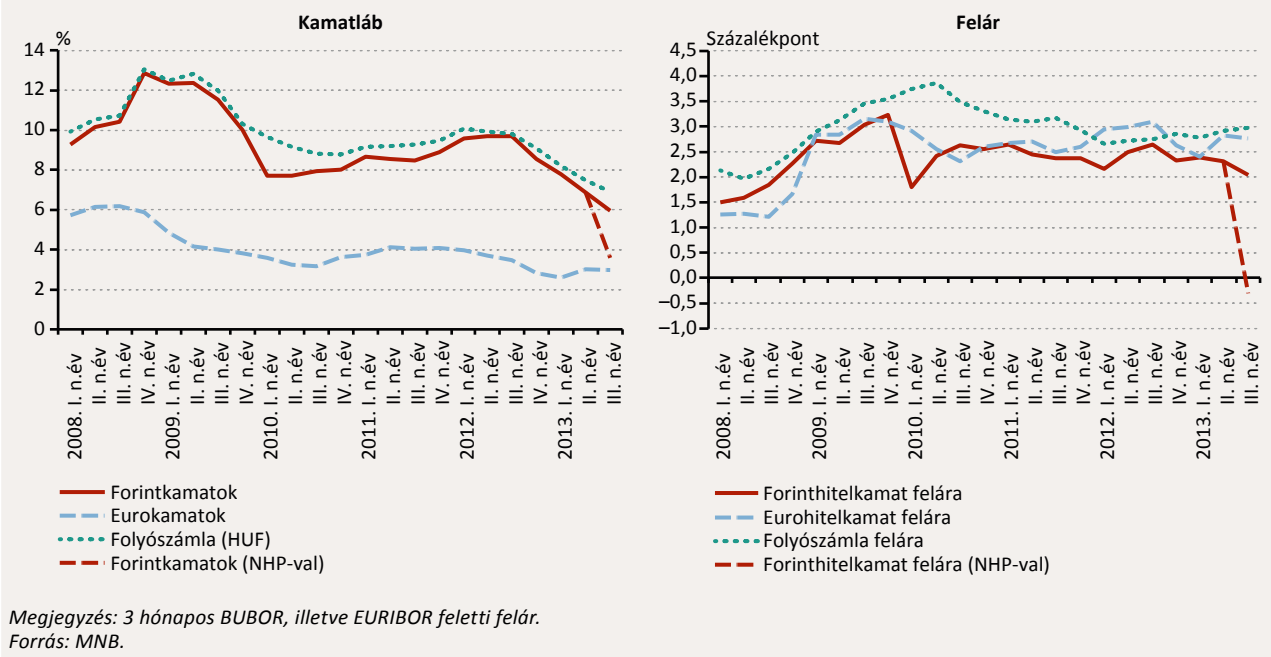
Tovább mérséklődtek a piaci alapú forint hitel-kamatok. A megvalósult tranzakciók alapján a változó kamatozású forint-hitelek átlagos negyedéves kamata a második negyedévi 6,9 százalékról 6 százalékra csökkent (4. ábra). Ez a változás meghaladta a referencia-kamatláb (3 hónapos BUBOR) azonos időszakbeli mérséklődését, így az átlagos felár mintegy 0,3 százalékponttal 2 százalékpontra csökkent. Az NHP keretében folyósított hitelek kamatlába valamivel 2,5 százalék alatt volt, aminek köszönhetően az aggregált forintkamat-szint 3,6 százalékra, a felár pedig negatív tartományba esett. Az euro alapú hitelek esetében a kamatszint és a felár is változatlan maradt: előbbi 3 százalékos, utóbbi 2,8 százalékpontos értéket vett fel a harmadik negyedévben is.

Csökcent a bankrendszer kontrakciós hatása a vállalati szegmensben. A vállalkozások hitelpiaci helyzetének megítéléséhez a hitelezési felmérés és a megvalósult ügyletek kamatt statisztikái egyaránt szükségesek. A hitelezési felmérés azt mutatja, hogyan alakulnak a hitelkínálati korlátok, amelyek alapján eldől, hogy egy adott vállalat hitelképes-e,

¹ A szigorítók és enyhítők különbsége piaci részesedéssel súlyozva.

4. ábra

A vállalati új kihelyezések kamatának és kamatfelárának alakulása

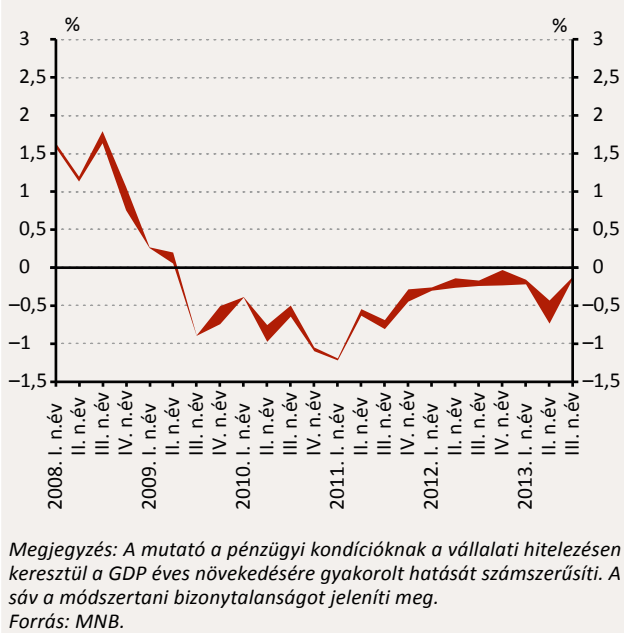
míg a kamatstatistikák a hitelképesnek bizonyult vállalatok finanszírozási költségeit tartalmazzák. Az alacsonyabb kamatlábak az egyéb hitelezési feltételek szigorúsága miatt jelenleg a vállalkozásoknak csak egy szűkebb – a bankok által hitelképesnek ítélt, de az NHP-ban részt venni nem tudó – halmozatát érinthetik. 2013 harmadik negyedévében a Pénzügyi Kondíciós Index vállalati részindexe az előző negyedévhez képest (főként az NHP-nak és a jegybanki kamatsökkenté-

seknek köszönhetően) javult, értéke $-0,2$ százalékpont körüli szintre emelkedett, azaz ennyivel romlott a reál-GDP a szűk vállalati hitelkínálat miatt a 2012 és 2013 harmadik negyedéve közötti időszakban (5. ábra).

A vállalati szegmensben tovább élénkült a hitelkereslet. A hitelezési felmérés alapján ismét emelkedett a bankok által észlelt hitelkereslet. A rövid lejáratú hitelek iránti kereslet

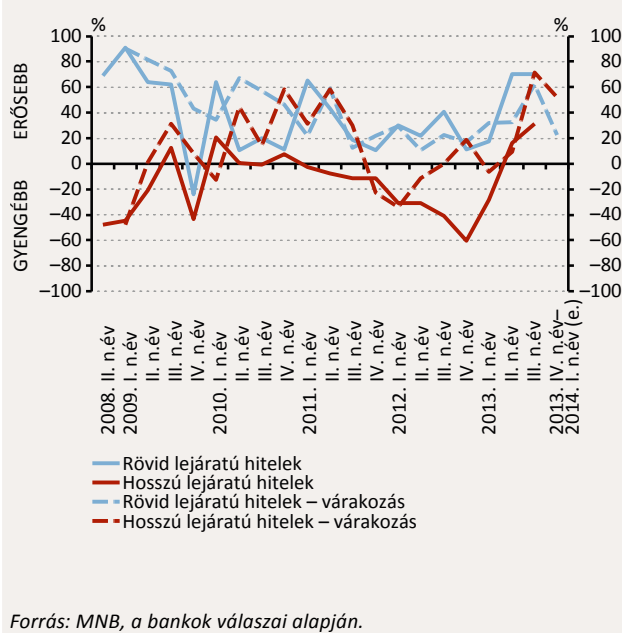
5. ábra

A PKI vállalati hitelezésre vonatkozó részindexe

6. ábra

A hitelkereslet változása futamidő szerint

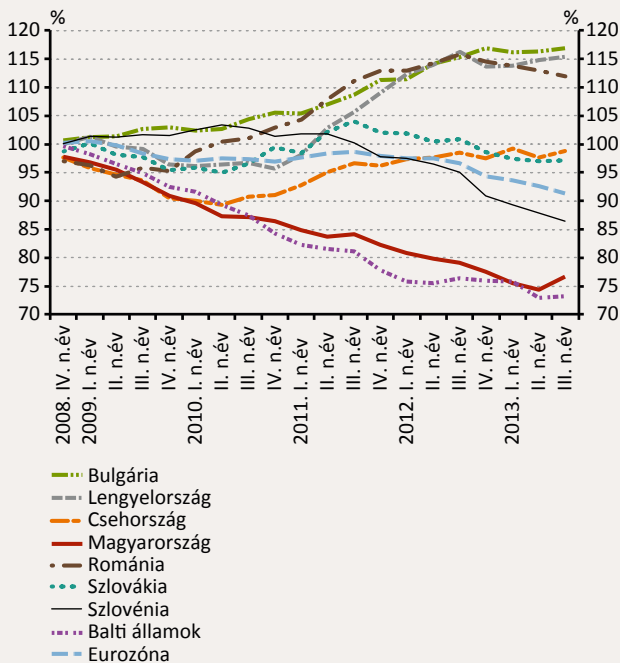
emelkedéséről a bankoknak az előző negyedévhez hasonló aránya számolt be, míg a hosszú lejáratú hitelek iránti kereslet növekedését az előző időszakhoz képest több bank észlelte. A következő félévre vonatkozóan a bankok főként a hosszú lejáratú hitelek iránti keresletben várnak érdemi emelkedést (6. ábra). Az NHP kiterjesztése és meghosszabbítása szerepet játszhat a hosszabb lejáratú hitelek iránti kereslet emelkedésében és a további kedvező várakozásokban.

2.1. NEMZETKÖZI KITEKINTÉS A VÁLLALATI HITELEZÉSBEN

Vegyes kép rajzolódik ki a vállalati hitel-állomány alakulása tekintetében. Míg az előző negyedévben általános nemzetközi tendencia volt a vállalati hitel-állomány mérséklődése, addig a harmadik negyedévben a vizsgált országok többségében már ellentétes folyamat volt megfigyelhető. A legtöbb régiós országban – különböző mértékben – nőtt a vállalati hitel-állomány a második negyedévhez képest (7. ábra). A legnagyobb mértékű emelkedés Magyarország mellett Csehországban valósult meg. Ezzel szemben az eurozónában tovább folytatódott a 2012 elejétől tartó mérséklődés. A vállalati hitelezési folyamatokat Szlovéniában és Romániában is csökkenés jellemzi, bár utóbbi esetben a vállalati hitel-állomány még jelentősen meghaladja a válság előtti szintet.

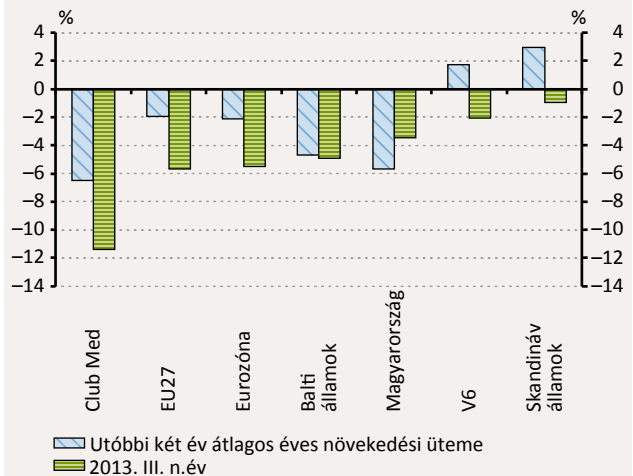
7. ábra
A vállalati hitel-állományok alakulása nemzetközi összehasonlításban

(2008. okt. = 100, árfolyamszűrt)

Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

8. ábra
A vállalati hitel-állomány éves növekedési üteme nemzetközi összehasonlításban

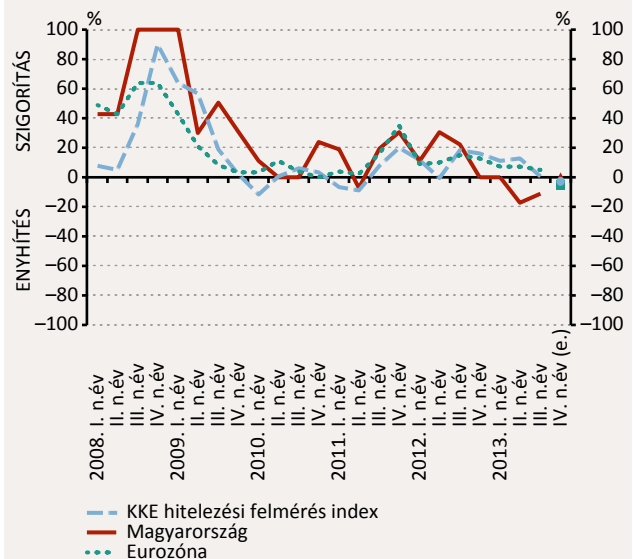

Megjegyzés: Az ábrán feltüntetett V6 csoport Ausztriát, Csehországot, Lengyelországot, Szlovákiát és Szlovéniát tartalmazza, Magyarországot nem. A Club Med csoport Görögországot, Olaszországot, Portugáliát és Spanyolországot, a balti államok Észtországot, Lettországot és Livániát, a skandináv államok pedig Dániát, Finnországot, valamint Svédországot tartalmazták.

Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

A vállalati hitel-állomány 2013 harmadik negyedévében a vizsgált országcsoportok mindegyikében csökkent az előző évhez képest. Az Európai Unióban és az eurozónában éves alapon hasonló mértékben esett vissza a vállalati hitel-állomány.

9. ábra
A hazai vállalati hitelezési feltételek nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: KKE-index: rezidensek felé fennálló hitelállomány alapján súlyozva Csehországot, Lengyelországot, Szlovákiát, Szlovéniát és Romániát. Az adatok irányt és nem mértéket jelölnek.

Forrás: EKB, egyes jegybankok, MNB.

mány. A mediterrán országokban (Club Med) ennél jóval erőteljesebb, több mint 11 százalékos éves állománylépcsővel valósult meg (8. ábra). A vállalati szegmensben a vizsgált országok közül összességében a visegrádi és skandináv államokban alakultak a legkedvezőbbben a hitelezési folyamatok. Miközben az elmúlt két év átlagos éves növekedési üteme hazánkban volt az egyik legkedvezőtlenebb, addig az adott negyedévre vonatkozó magyarországi mutató nemzetközi összehasonlításban átlagosnak tekinthető.

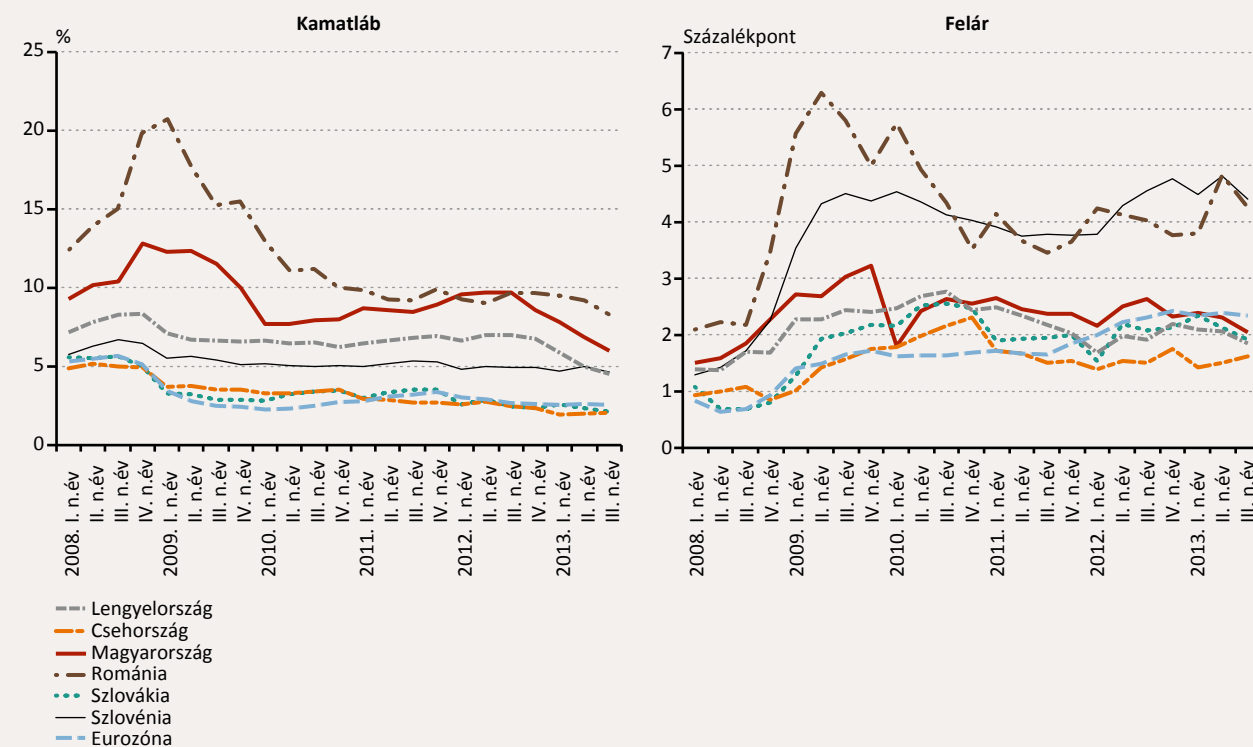
A vállalati hitel-feltételek a harmadik negyedévben eltérően alakultak a régióban. Az előző negyedévhez hasonlóan ismét Magyarországon számoltak be a hitelintézetek a hitelezési feltételek enyhítéséről, míg a KKE-régióban a hitelezési felmérések alapján 2013 harmadik negyedévében összességében nem volt érdemi változás, az eurozónában pedig további szigorításokra került sor (9. ábra). A banki válaszok alapján az eurozónában a makrogazdasági kilátásokat övező bizonytalanság mutat elsősorban a szigorítás irányába.² Míg az előrejelzések alapján a következő negyedévben Magyar-

országon változatlan vállalati hitel-feltételek várhatók, addig mind a KKE-országokban, mind az eurozónában enyhülés következhet be a hitelezési kondíciókban, utóbbiban a hitel-feltételek enyhítése irányába hat a bankok finanszírozási költségeinek csökkenése.

Tovább csökkent a távolság a magyar és a régiós kamatszint között. Csehország kivételével minden vizsgált országban csökkent a hazai devizában denominált új kibocsátású vállalati hitelek kamata az előző negyedévhez viszonyítva, legnagyobb mértékben abban a két országban – Magyarországon és Romániában –, ahol a legmagasabb a kamatszint (10. ábra). A magyar vállalati hitel-kamatok csökkenése kedvező folyamat, de még mindig 2-3 százalékpont a távolság a régiós átlagtól. Ezzel szemben a vállalati hitel-felárak tekintetében a magyar érték átlagosnak tekinthető. Az utóbbi negyedévben a régiós felárak a kamatokhoz hasonlóan alakultak, egyedül Csehországban emelkedtek, viszont azt érdemes kiemelni, hogy a cseh vállalatok már eddig is az egyik legalacsonyabb kamatfelár mellett jutottak új hitelhez.

10. ábra

Kamatkondíciók nemzetközi összehasonlítása hazai devizában nyújtott vállalati hiteleknél

Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

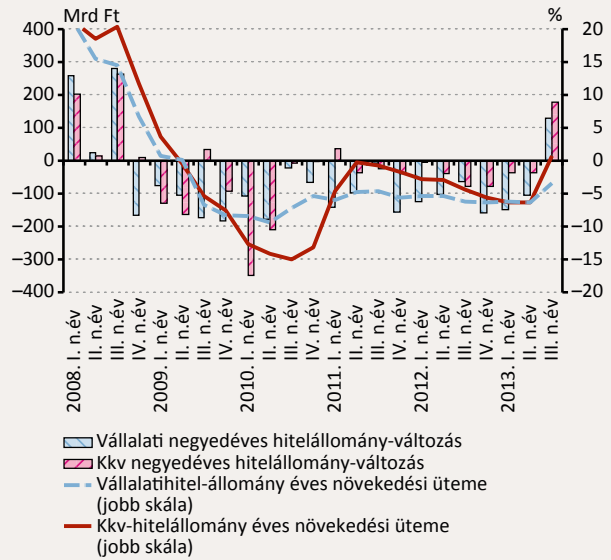
² Ki kell hangsúlyozni viszont, hogy az áttekintett hitelezési felmérések a hitelfeltételekben bekövetkező változások irányára vonatkozóan adnak csak információt, így a hitelkondíciók szintjére nem tudunk következtetni belőlük.

A kkv- és ágazati hitel-állomány negyedéves alakulása

A mikro-, kis- és középvállalkozások hitelállománya az NHP-folyósítások következtében jelentősen bővült 2013 harmadik negyedévében. A bankrendszeri kkv-hitelállomány árfolyamszűrten mintegy 177 milliárd forinttal bővült, aminek köszönhetően már az éves növekedési ütem is pozitív tartományba került.

A negyedéves ágazati statisztikák alapján 2013 harmadik negyedévében több ágazatban is az NHP-t megelőző két év átlagos negyedéves változásánál jelentősen nagyobb bővülés volt tapasztalható a hitelállományban. A hitelállomány emelkedése a harmadik negyedévben elsősorban az NHP által leginkább érintett ágazatokban, a mezőgazdaságban és a kereskedelem, javítás ágazatban volt tetten érhető (utóbbi harmadik negyedéves növekedési üteme a bázishatás miatt még nem mutat javulást). Annak ellenére, hogy a feldolgozóipar jelentős mértékű forráshoz jutott, összességében visszaesett a hitelállomány, amit a devizahitelek leépülése és az iparágon belüli nagymértékű heterogenitás okozott. Míg a könnyű- és élelmiszeriparban növekedett az állomány, addig az olyan iparágakban, ahol a kkv-knak kisebb szerepük lehet – mint a vegyipar, fémfeldolgozás és gépipar – a devizahitelek leépülése miatt csökkent, ellensúlyozva az NHP miatt a szektorban jelentkező forint-hitel-állomány bővülését. A projekthitelek esetében – ahol a válság előtt túlzott hitelexpanzió ment végbe – csökkent a hitelállomány a harmadik negyedév során.

Negyedéves nettó hitelváltozás és éves növekedési ütem a vállalati és a kkv-szegmensben

Forrás: MNB.

A vállalati hitelek nettó állományváltozása és éves növekedési üteme ágazati bontásban

(árfolyamszűrten)

	Negyedéves állományváltozás (Mrd Ft)		Éves növekedési ütem (%)	
	Korábbi átlag	2013. III. n. év	Korábbi átlag	2013. III. n. év
Mezőgazdaság	0,4	45,5	-1,8	13,2
Feldolgozóipar	-16,9	-46,5	-6,0	-10,4
Építőipar	-11,4	-4,7	-11,4	-4,7
Kereskedelem, javítás	-14,9	41,3	-2,8	-6,2
Szállítás, raktározás, posta, távközlés	-20,7	20,6	-18,1	3,8
Ingatlanügyek, gazdasági szolgáltatás	-16,4	-11,0	-3,2	-5,4
Szakmai, tudományos műszaki tevékenység	-5,6	5,7	-6,1	2,8
Egyéb	-9,8	82,1	-6,3	8,6
Összesen	-95,2	133,0	-5,6	-3,1

Megjegyzés: A korábbi átlag a 2011 harmadik negyedév és 2013 második negyedév közötti értékek átlaga.
Forrás: MNB.

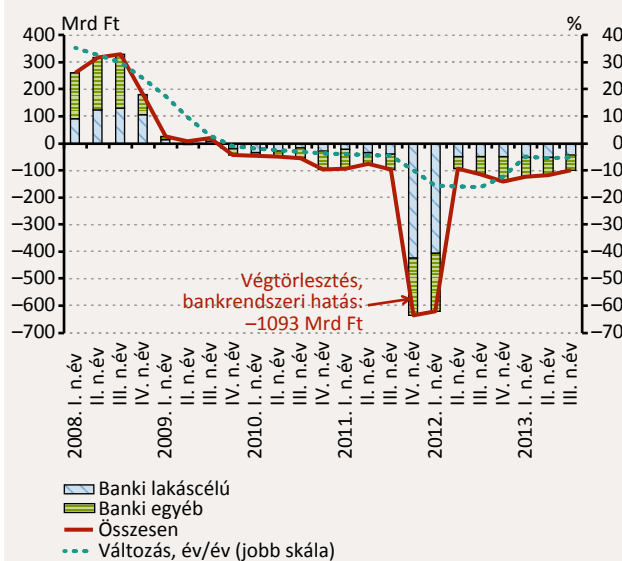
3. Hitelezési folyamatok a háztartási szegmensben

A háztartási szegmensben tovább folytatódott a hitelállomány leépülése. A harmadik negyedév során az állomány mintegy 100 milliárd forinttal, éves alapon 5,2 százalékkal mérséklődött. Az állomány csökkenését a devizahitelek leépülése eredményezte, miközben a forintbitelek állománya növekedett a negyedév során. Az új kihelyezések volumene tovább emelkedett az év elején tapasztalt történelmi mélypontjához képest. A fedezetlen fogyasztási hitelek feltételeiben tovább folytatódott az enyhítés, miközben a bankok a lakáshitelek feltételeinek változatlanágáról számoltak be. A megvalósult ügyleteknél a teljes hitelköltség (THM) a lakáscélú hitelek esetében 9,3 százalékra, míg a szabad felhasználású jelzáloghitelek esetében 11,5 százalékra csökkent az alapkamat mérséklődésének mentén. A lakáscélú hitelek felára azonban továbbra is kiugróan magasnak számít régiós összehasonlításban. Az enyhítések ellenére a bankrendszer a háztartási hitelezésben továbbra is kontrakciós a Pénzügyi Kondíciós Index alapján.

Tovább mérséklődött a bankrendszer háztartásihitel-állománya. 2013 harmadik negyedévében összesen közel 100 milliárd forinttal csökkent a háztartások banki hitelállománya (11. ábra), ami éves alapon 5,2 százalékos állományleépülést jelent. A mérséklődés a devizahitelek 118 milliárd forintos csökkenésének, és a forintbitelek 20 milliárdos növekedésének eredőjeként adódott. Ezzel tovább folytatódott a válság kitörése előtti években felépült devizahitel-állomány csökkenése, és a fennálló állomány denominációs szerkezetének forint irányába történő eltolódása. Termék szerinti összetételét tekintve a mérséklődés a lakáshitelek 44 milliárd és a fogyasztási hitelek 55 milliárd forintos csökkenéseként állt elő.

Folytatódott az újhitel-kibocsátások volumenének növekedése. A 2013 első negyedévi historikus mélypontot követően immár két negyedéve folyamatosan emelkedik az újonnan folyósított hitelek volumene. A harmadik negyedévben összesen 97 milliárd forintnyi új hitelt folyósított a hazai bankszektor, ami mintegy 15 százalékkal haladja meg az előző negyedévi kibocsátást (12. ábra). A növekvő hitelezés egyaránt érintette a jelzálog- és a fedezetlen fogyasztási hiteleket. Előbbi csoporton belül tovább emelkedett a lakáscélú hitelek részesedése, amit az államilag támogatott lakáscélú hitelkonstrukciók új kibocsátáson belüli enyhén növekvő – mintegy 31 százalékos – aránya is elősegített. A konstrukció jövőbeni volumenét korlátozhatja azonban, hogy a támogatás mértéke maximum akkora lehet, hogy az adós által fizetendő ügyleti kamatot 6 százalékra csökkentse. A piaci kamatok csökkenésével párhuzamosan így mérséklődik a konstrukció által biztosított költségelőny is, ha pedig az

11. ábra
A bankrendszer háztartásihitel-állományának alakulása

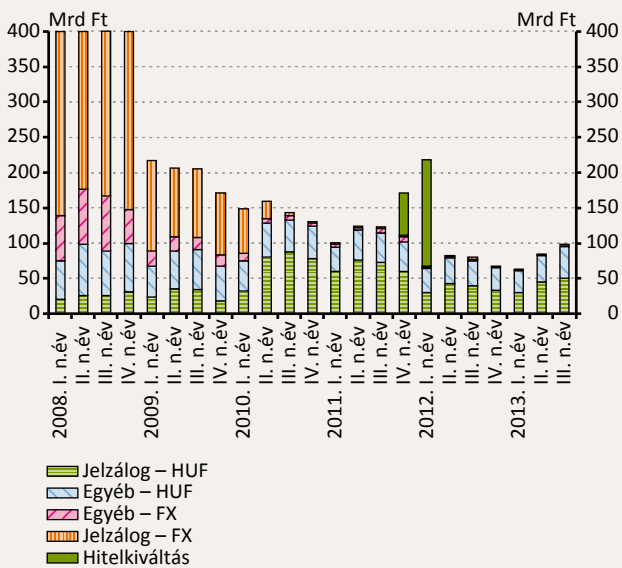

Megjegyzés: Szazonálisan nem igazított és árfolyamhatással gördíteten korrigált nettó hitelállomány-változás. Pénzügyi vállalkozások bankba történő olvasztása ki van szűrve az adatokból.
Forrás: MNB.

ügyfél által fizetett kamat eléri a 6 százalékot, a konstrukció már nem nyújt támogatást.

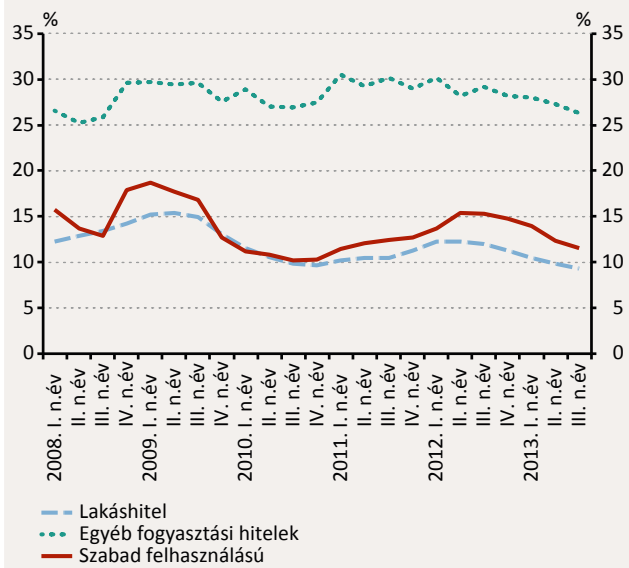
A fedezett hitelek feltételei nem változtak érdemben, míg a fedezetlen hitelek esetében enyhítettek a bankok. A bankok nettó értelemben vett 16 százaléka enyhített a fogyasztási hitelek feltételein a harmadik negyedévben, a lakáscélú

12. ábra
Új kihelyezések a háztartási szegmensben

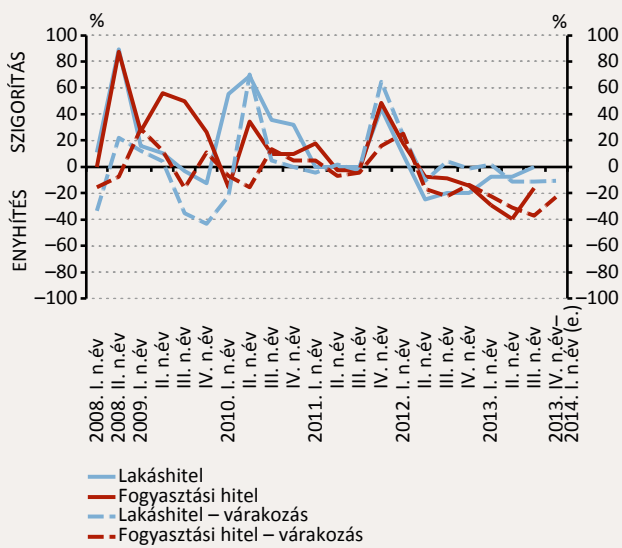
Forrás: MNB.

14. ábra
Az új háztartási hitelek kamatszintjének alakulása

Forrás: MNB.

13. ábra
A hitelezési feltételek változása

Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

hitelek feltételeit azonban változatlanul hagyták (13. ábra). A fogyasztási hitelekben belül az enyhítések a fedezetlen hiteleket érintették elsősorban, míg a szabad felhasználású jelzáloghitelek feltételeit közel egyik bank sem módosította. A banki válaszok alapján az enyhítés főként az árjellegű feltételekben jelent meg, a forrásköltség és hitelkamat közötti szpred mindkét hiteltípus esetén mérséklődött. A fogyasztási

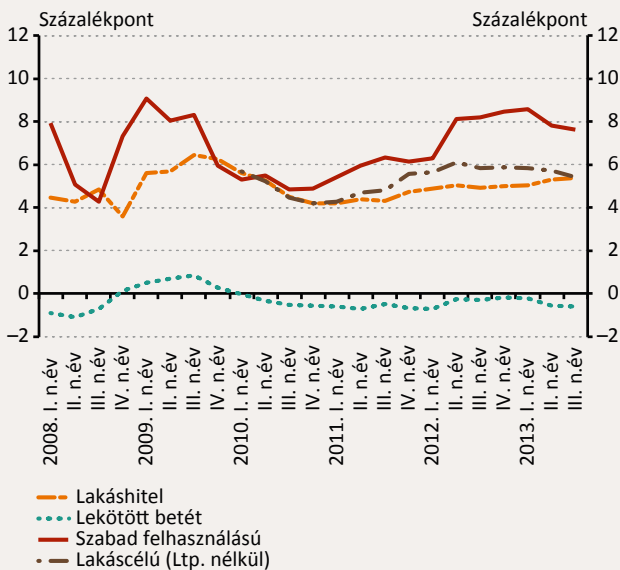
si hitelek esetében azonban a bankok egy szűk köre a minimálisan megkövetelt hitelképességen is lazított. A bankok válaszai alapján a következő félévben inkább a fogyasztási hitelek feltételei enyhülhetnek.

Csökken a teljes hitelköltség, de továbbra is magas szinten van a lakáshitelek felára. A lakáscélú hiteleknél a teljes hitelköltség (THM) a második negyedéves 9,9 százalékról a harmadik negyedévre 9,3 százalékra mérséklődött (14. ábra).³ A referenciakamat a hitelköltségnél enyhén nagyobb mértékben csökkent, így a felár 5,3-ról 5,4 százalékpontra emelkedett (15. ábra). A teljes hitelköltség változásában azonban jelentős különbségek láthatók intézménytípusonként. Míg korábban a lakás-takarékpénztárak által folyósított speciális hitelek jelentősen csökkentették az aggregált kamatszintet, 2013 harmadik negyedévére ez a hatás szinte teljesen eltűnt. Ez részben a hagyományos kereskedelmi banki konstrukciók teljes hitelköltségének 2012 második negyedéve óta tartó folyamatos csökkenése miatt ment végbe, amely lekövette, sőt meghaladta a jegybanki alapkamat-csökkentések mértékét.

A szabad felhasználású jelzáloghitelek esetében mind a hitelköltség, mind a felár csökkent. A szabad felhasználású jelzáloghiteleknél folytatódott a teljes hitelköltségben megfigyelhető csökkenő tendencia: a THM az előző negyedévi 12,4 százalékos átlagról a második negyedévben 11,5 százalékra csökkent. A teljes hitelköltségben megfigyelhető mér-

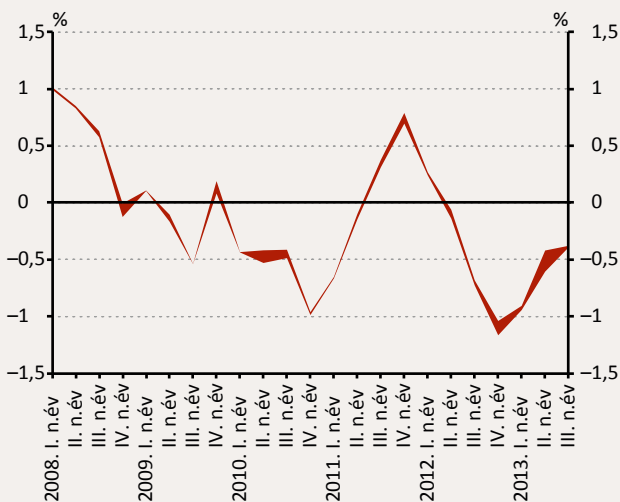
³ A bankok által jelentett kamatszintekben nem jelenik meg az állami kamattámogatás, mivel a bankok a kamatokat a támogatással együtt jelentik.

15. ábra
Az új háztartási hitelek kamatfelárának alakulása

Megjegyzés: 3 hónapos BUBOR feletti kamatfelár.
Forrás: MNB.

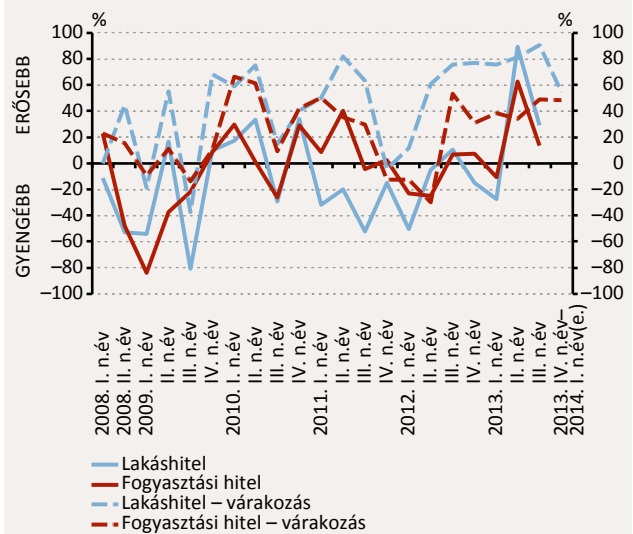
16. ábra
A PKI háztartási hitelezésre vonatkozó részindexe

Megjegyzés: A mutató a pénzügyi kondícióknak a háztartási hitelezésen keresztül a GDP éves növekedésére gyakorolt hatását számszerűsíti. A sáv a módszertani bizonytalanságot jeleníti meg.
Forrás: MNB.

séklődés meghaladja a referenciakamat csökkenését, így a szabad felhasználású jelzáloghitelek felára az év eleji 8,6 százalékponttól a harmadik negyedévre már 7,6 százalékpontra csökkent. A fedezetlen fogyasztási hitelek átlagos teljes hitelköltsége szintén mérséklődött a harmadik negyedévben, értéke 26,3 százalék volt (14. ábra).

17. ábra
Hitelkereslet a háztartási hitelezési szegmensben

Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

A háztartási szegmensben összességében kontrakciós a bankrendszer. A hitelfeltételek enyhítése ellenére az új jelzáloghiteleknél a kamatfelár továbbra is 5 százalék felett tartózkodik, továbbá az újonnan folyósított hitelek hitelfedezeti mutatója (LTV) átlagosan 55 százalék, amely alulmúlja mind a historikus átlagot, mind a szabályozás által megengedett limitet. A PKI háztartási részindexe az előző negyedévhez képest enyhén javult, de még mindig negatív: az index szerint a bankrendszer visszafogott hitelkínálatával 0,4 százalékos mértékben lassította a GDP éves növekedését 2012 és 2013 harmadik negyedéve között (16. ábra).

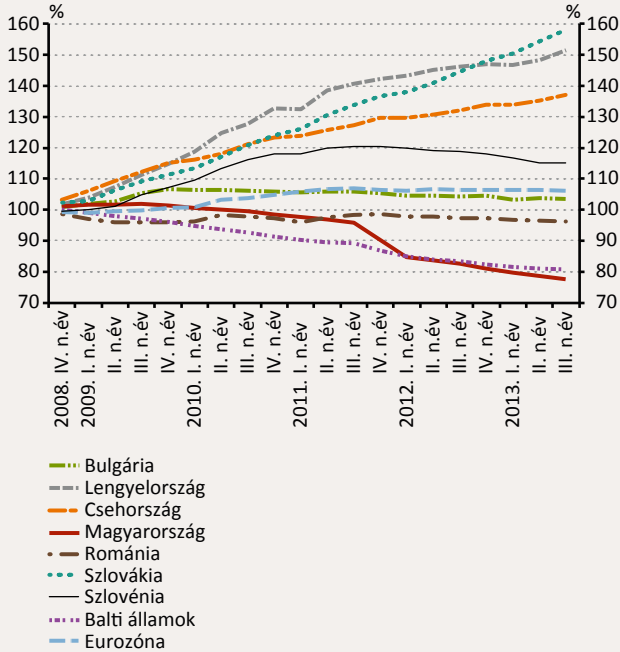
Tovább élénkült a kereslet a háztartási hitelek iránt. Az előző negyedévhez képest azonban a bankoknak csak egy jóval szűkebb köre számolt be a kereslet élénküléséről. A lakáshitelek iránti kereslet növekedését a bankok nettó értelemben vett 30, míg a fogyasztási hitelek iránti kereslet élénkülését 13 százalékuuk jelezte. A bankok várakozása hasonlóan alakult az előző negyedévekben megfigyeltekhez képest. Előre tekintve a kereslet további stabil élénkülését várják mind a lakás-, mind pedig a fogyasztási hiteleknél (17. ábra).

3.1. NEMZETKÖZI KITEKINTÉS A HÁZTARTÁSI HITELEZÉSBEN

Érdemi különbségek vannak a háztartási hitel-állományok változásában. A régiós országok többségénél folytatódott a háztartási hitel-állomány előző negyedévekben megfigyelt tendenciája. Szlovákiában, Lengyelországban és Csehország-

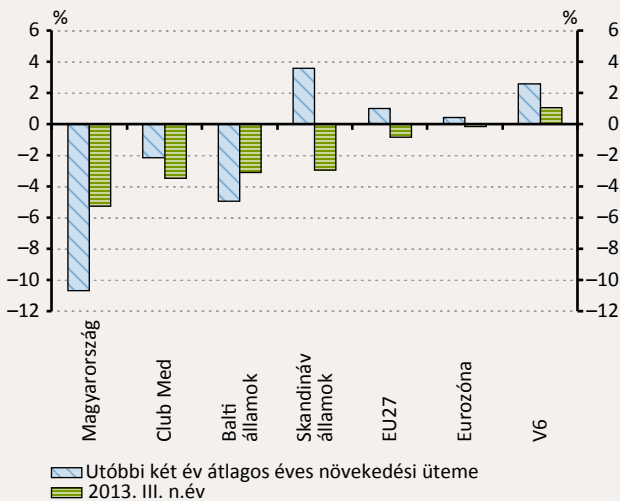
18. ábra
A háztartási hitel-állományok alakulása nemzetközi összehasonlításban

(2008. okt. = 100, árfolyamszűrt)

Forrás: EKB, egyes jegybankok, MNB.

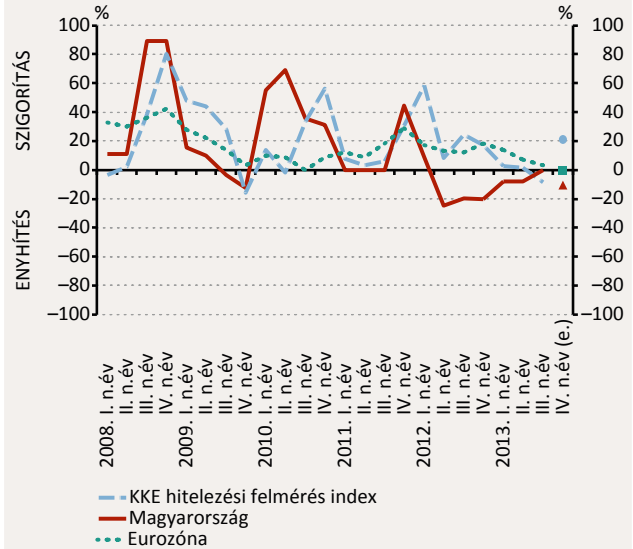
19. ábra
A háztartási hitel-állomány éves növekedési üteme nemzetközi összehasonlításban

Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

ban 2013 harmadik negyedében is folytatódott a válság óta tartó növekedés, míg Magyarországon, Romániában és a balti államokban tovább fogyatkozott a hitelállomány. A csökkenés mértéke egyedül hazánkban volt jelentős (18. ábra). Az eurozóna és Bulgária háztartási szegmensében a

20. ábra
Háztartási hitel-feltételek nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: KKE-index: rezidensek felé fennálló hitelállomány alapján súlyozva Csehország, Lengyelország, Szlovákia, Szlovénia és Románia lakáscélú hitelfeltételre vonatkozó adatai. Az adatok irányt és nem mértéket jelölnek.

Forrás: EKB, egyes jegybankok, MNB.

hitelállomány továbbra is közel változatlan maradt. Szlovéniában két éve tartó csökkenés után ez az első negyedév, amikor a háztartási hitel-állomány nem mérséklődött. A háztartási hitel-állomány szintje – a vállalatitól eltérően – a legtöbb országban meghaladja a válság előtti értékét.

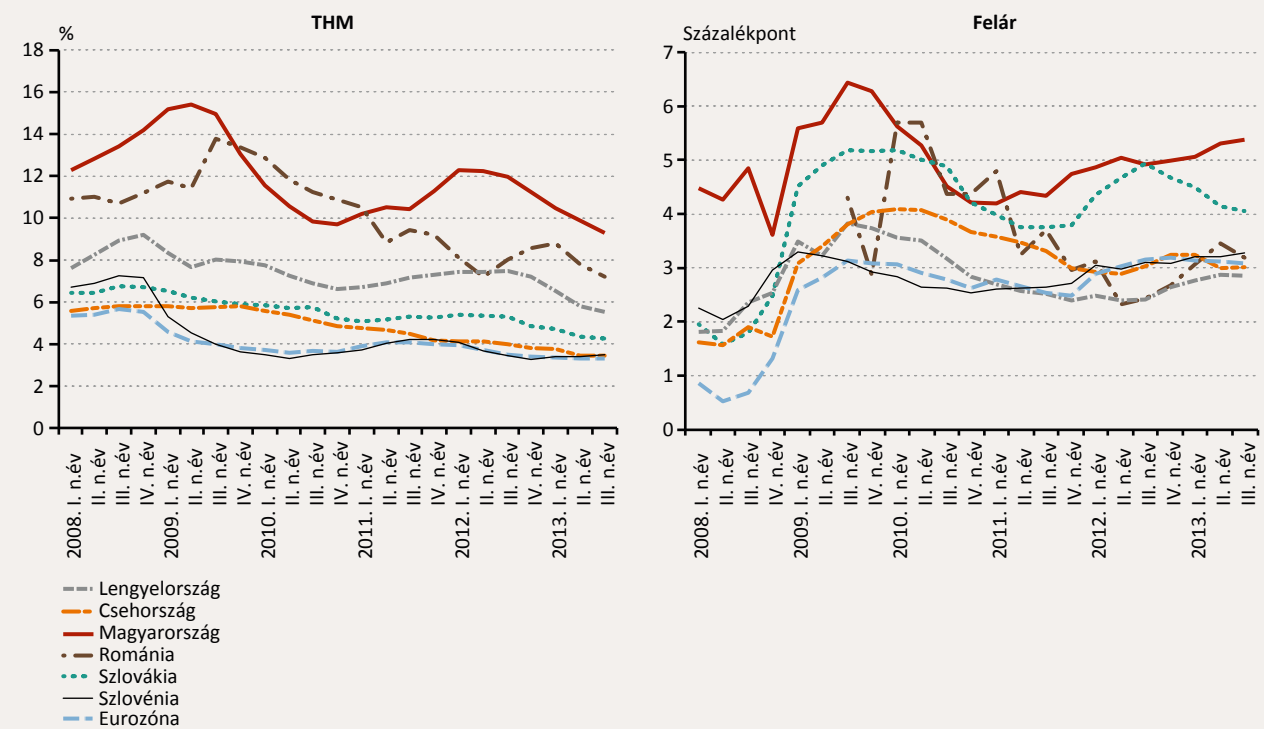
A háztartási hitelezés terén magas heterogenitás figyelhető meg Európában. Az Európai Unióban és az eurozónában is pozitív volt a háztartási hitel-állomány átlagos növekedési üteme az utóbbi két évben (19. ábra). A nemzetközi kitekinetésből emellett látható, hogy hazánkon kívül egyedül a mediterrán országok (Club Med) és a balti államok átlagos növekedési üteme volt negatív az utóbbi két évben. Az összehasonlítást árnyalja, hogy a magyar adatok tartalmazzák a végtörlesztés hatását. A visegrádi országokban továbbra is pozitív – ám az utóbbi két évben tapasztaltnál kisebb mértékű – éves növekedési ütem figyelhető meg, míg a skandináv államok az utóbbi két év átlagos pozitív növekedési üteméhez képest éves alapon csökkenő állománnyal szembesültek a harmadik negyedévben.

A kelet-közép-európai országokban közel változatlanok maradtak a hitelezési feltételek a háztartási szegmensben.

Az eurozóna országaiban összességében a harmadik negyedévben is szigorításról nyilatkoztak a bankok, bár az előző negyedévnél kisebb mértékben (20. ábra). A KKE-régió legtöbb országában nem változtak a feltételek, kivéve Lengyelországot, ahol a hitelezési felmérés alapján enyhítettek a

21. ábra

Kamatkondíciók nemzetközi összehasonlítása hazai devizában nyújtott lakáscélú hiteleknél

Forrás: EKB, egyes jegybankok, MNB.

bankok a lakáscélú hitelfeltételeken. Előre tekintve a negyedik negyedévre vonatkozóan eltérő kép rajzolódik ki. Miközben Magyarországon és az eurozónában nem várható érdemi változás, addig a KKE-országokban szigorításra számítanak a bankok a hitelezési felmérések alapján.

Nem látható közeledés a magyar és régiós felár között. A lakáscélú hitelek teljes hitelköltsége a harmadik negyedév-

ben is tovább csökkent a vizsgált országokban, legerőteljesebben Magyarország és Románia esetében (21. ábra). Ezzel szemben a lakáscélú hitelek felárainak alakulásában a nemzetközi kitekintés alapján vegyes kép rajzolódik ki: míg az országok többségénél alig történt változás a hitelfelárakban, addig Románia és Szlovákia esetében mérséklődtek. Nemzetközi összehasonlításban továbbra is kiugró a magyar felár a háztartási szegmensben.

Melléklet: Módszertani megjegyzések

Az elemzés alapját statisztikai adatok és a hitelezési felmérés eredményei adják.

1. Hitelaggregátumok és hitelkamatok adatai

A Magyar Nemzeti Bank törvény által meghatározott feladatok statisztikai adatok közlése a hitelintézeti rendszer működésére és az ország pénzügyi helyzetére vonatkozóan. Az MNB honlapján megtalálhatóak az összeállított statisztikák és a fő adatokat bemutató sajtóközlemények és a statisztikák készítésének módszertani leírásai. A weboldal elérési címe: <http://www.mnb.hu/Statisztika>

2. Hitelezési felmérés

A hitelezési felmérés segít feltárni, hogy meghatározó hazai bankok hogyan látják, értékelik a piaci folyamatokat, illetve hogyan alakítják stratégiájukat és azon belül hitelezési politikájukat. A háztartási hitelekre vonatkozó felmérésben összesen 14 bank vett részt. A lakáshitelekkel kapcsolatos kérdésekre 10, a fogyasztási hitelezéssel összefüggően 14 bank és emellett 6 pénzügyi vállalkozás adott választ. A 2013 harmadik negyedév végi adatok alapján a lakáscélú hitelállományra vonatkozóan a felmért intézmények a bankszektor 92 százalékát fedik le, míg a fogyasztási hitelek piacán 94 százalékát. A vállalati kérdőívet összesen 8 bank töltötte ki, ezek a vállalati hitelpiac 83 százalékát, az üzleti ingatlanhitelek piacának 94 százalékát képviselik. Az önkormányzati hitelek szegmensében összesen 7 banktól kértünk választ. A felmért intézmények a 2013 harmadik negyedév végi adatok alapján a bankszektor önkormányzati kitettségének 97 százalékát fedik le.

A felmérés minden szegmensben standard kérdőívből áll, illetve a 2010 januárjában végrehajtott felmérés óta aktuális kérdéseket is megfogalmazunk valamelyik hitelezési szegmenshez kapcsolódóan. A visszatekintő kérdések 2013 harmadik negyedévére (2013 második negyedévéhez képest), az előre tekintő kérdések a következő féléves időszakra, azaz

2013 negyedik és 2014 első negyedévéét lefedő időszakra vonatkoznak (2013 harmadik negyedévéhez képest). A mostani kérdőívet a hitelezési vezetők 2013. október 1. és 16. között töltötték ki.

A változás jelzésére a válaszadók százalékában kifejezett ún. nettó változás mutatót használjuk. Ezt úgy kapjuk, hogy a változást (szigorítást/növekedést/erősödést) jelzők piaci részesedéssel súlyozott arányából levonjuk az ellenkező előjelű változást (enyhítést/csökkenést/gyengülést) jelzők piaci részesedéssel súlyozott arányát.

A hitelezési felmérés részletes eredményei és az ábrakészlet az alábbi linken található:

<http://www.mnb.hu/Kiadvanyok/hitelezesi-felmeres>

3. A Pénzügyi Kondíciós Index (PKI)

A PKI a pénzpiacok viselkedését reprezentáló rövid kamatok és nominális árfolyam mellett a pénzügyi közvetítőrendszert jellemző egyéb ár-, mennyiségi és kvalitatív változókban található információt sűríti egy indikátorváltozóba. A PKI a pénzügyi szektor hatását méri a reálgazdaságra. Az anyagban több helyen is szerepeltetett PKI éves változása azt mutatja, hogy mennyi a pénzügyi és a bankrendszer hozzájárulása a reál-GDP éves növekedési üteméhez.

A PKI-t meghatározó változók súlyait egy olyan VAR (vektor autoregresszív) modellből származtatjuk, amely a Tamási-Világi (2011)⁴ által kifejlesztett bayesi strukturális VAR-modellen alapul. A VAR-modellben az úgynevezett előjel-restríciós módszerrel azonosítani lehet a monetáris politikai sokkokat, valamint a pénzügyi piacok és bankrendszer kínálati sokkjait. Az azonosított sokkok segítségével kiszámítható, hogy az egyes pénzügyi változók váratlan megváltozásai hogyan hatnak a GDP növekedésére. A módszertan előnye, hogy kiszűrhető a pénzügyi változók endogén reakciója a konjunktúra alakulására, vagyis valódi ok-okozati kapcsolat azonosítható.

⁴ TAMÁSI, B.–VILÁGI B. (2011): Identification of Credit Supply Shocks in a Bayesian SVAR model of the Hungarian Economy. *MNB Working Papers*, 2011/07.

A PKI a következő változókon alapul:

- 3 hónapos bankközi kamat (BUBOR),
- nominálegatív árfolyam,
- vállalathitel-állomány,
- lakossági- (fogyasztási és szabad felhasználású jelzálog-) hitel-állomány,
- kamatmarzs a vállalati hiteleken,
- kamatmarzs a lakossági (fogyasztási és szabad felhasználású jelzálog-) hiteleken.

A teljes PKI mellett kiszámolhatók részindexek is. Így például a pénzügyi hatásoktól megtisztított „bankrendszeri” PKI a hitelek és a kamatmarzsok súlyozásával készül. Ugyanakkor a

PKI alapjául szolgáló VAR-modell arra nézve nem szolgáltat információt, hogy a bankközi kamat mekkora részben hat a fogyasztási és mekkora részben a vállalati hiteleken keresztül. Erre csak hozzávetőleges becslést tudunk adni a fogyasztási és a vállalati forinthitelek részesedésének a felhasználásával. Ezt a bizonytalanságot fejezi ki az, hogy a fogyasztási, illetve a vállalati hitelezésnek a GDP-re gyakorolt hatását sávos ábrákon jelenítjük meg. A sáv egyik határa csak a hitelmennyiségnek és a kamatmarzsoknak a VAR-modell alapján kiszámolt hatását méri. A sáv másik határának a kiszámolásához a pénzügyi kamatok hatását is figyelembe vesszük, de ez a kalkuláció már nem a VAR-modellen, hanem a fent jelzett becslésen alapul.

Hitelezési folyamatok

2013. november

Nyomda: D-Plus

H-1037 Budapest, Csillaghegyi út 19-21.

